

24. *Evola J.* Gli uomini e le rovine / J. Evola // Gli uomini e le rovine. Orientamenti. — Roma : Edizioni Mediterranee, 2001. — P. 61—248.
25. *Evola J.* Tre aspetti del problema ebraico / J. Evola. — Edizioni di Ar, 1994. — 74 p.
26. Fascismo e gli ebrei [Електронний ресурс]. — 2008. — 30 luglio. — [Cit. 2014, 8 sett.]. — Режим доступу: <http://www.rai.tv/dl/RaiTV/programmi/media/ContentItem-a16b7956-3ad8-4330-a43f-70683142cd8f.html>.
27. *Furlong P.* Social and Political Thought of Julius Evola / P. Furlong. — New York : Routledge, 2011. — 176 p.
28. *Liauzu C.* La société française face au racisme: de la Révolution à nos jours / C. Liauzu. — Complexe, 1999. — 193 p.
29. *Morgan IV John B.* Introduction / J. B. Morgan IV // Evola J. Metaphysics of War. — Arktos, 2011. — P. 7—19.
30. *Petreu M.* Infamous Past: E. M. Cioran and the Rise of Fascism in Romania / M. Petreu. — Chicago : Ivan R Dee, Inc, 2005. — 320 p.
31. *Pisanty V.* La difesa della razza. Antologia 1938-1943 / V. Pisanty. — Milano : Tascabili Bompiani, 2006. — 376 p.
32. Razzismo italiano // La Difesa della Razza. — 1938. — 5 agosto.
33. *Tournoux J. R.* La Tragédie du général / J. R. Tournoux. — Paris : Plon, 1967. — 699 p.
34. *Turris G. de.* Evola nelle veline del Minculpop [Електронний ресурс] / G. de Turris. — [Cit. 2014, 8 sett.]. — Режим доступу : http://www.fondazionejuliussevola.it/Documenti/articolo_deTurris.pdf.

Ігор Скленар

ПОСТАТЬ МИТРОПОЛИТА АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У 150-РІЧНИЙ ЮВІЛЕЙ ЙОГО НАРОДЖЕННЯ

(За матеріалами публікацій 2015 р.)

Представлено унікальність постаті Митрополита Андрія Шептицького в минулому й сьогоденні крізь призму публікацій у наукових виданнях різних регіонів України, а також в деяких періодичних виданнях України, Росії, Польщі з нагоди 150-річчя від дня народження.

Ключові слова: *Андрій Шептицький, Українська греко-католицька церква, газета, журнал, збірник, публікація, ювілей, національне питання, релігійна ідентичність, історичні стереотипи.*

Представлено унікальність личности Митрополита Андрія Шептицького в прошлом и современности сквозь призму публикаций

в научных изданиях разных регионов Украины, а также в некоторых периодических изданиях Украины, России, Польши по случаю 150-летия со дня рождения.

Ключевые слова: Андрей Шептицкий, Украинская греко-католическая церковь, газета, журнал, сборник, публикация, юбилей, национальный вопрос, религиозная идентичность, исторические стереотипы.

A uniqueness of the personality of the Metropolitan Andrey Sheptytsky in the past and at present time via prism of his publications in scholarly editions of different regions of Ukraine, as well as some periodicals of Ukraine, Russia, Poland on the occasion of the 150th anniversary since his birth.

Key words: Andrey Sheptytsky, Ukrainian Greek-Catholic Church, newspaper, magazine, collection, publication, jubilee, national question, religious identity, national identity, historic stereotypes.

Актуальність. Постать Митрополита Андрея Шептицького постійно була і досі є у фокусі українських ЗМІ в період незалежності, і це дуже широка тема для дослідження контенту українських мас-медій. Однією із ключових релігійних подій 2015 р. став 150-річний ювілей від дня його народження, і Україна на державному рівні святкувала цю річницю.

У цьому невеликому дослідженні ми поставили собі за **мету** показати унікальність постаті Митрополита Андрея Шептицького в минулому й сьогодні крізь призму публікацій деяких світських і церковних періодичних видань України, зокрема інформаційно-аналітичної газети «День».

Об'єктом дослідження є знакові науково-публіцистичні статті в українських наукових журналах, публікації в газеті «День», що побачили світ у ювілейний 2015 р., пов'язаний з постаттю Митрополита, а також деякі зарубіжні публікації у церковних виданнях. Вибір названих періодичних видань зумовлений їх авторитетом в інтелектуальному просторі України, адже на їх сторінках публікують матеріали визнані моральні авторитети сучасності. **Предмет дослідження** – контрверсійність і водночас важливість постаті Митрополита А. Шептицького в контексті названих публікацій.

Історіографія питання. Перші біографічні праці про Митрополита А. Шептицького з'явилися за кордоном, зокрема серед на-

ших авторів — єпископ УГКЦ Михаїл Гринчишин (Western Historiography and Future Research. — Edmonton, 1989), серед іноземних — француз К. Королевський (Me'tropolitane Andre' Sheptyckyj, 1865—1944. — Roma, 1964; Перевид. у Львові 2014 р. п. н. «Митрополит Андрей Шептицький (1865—1944)»). Це дослідження до сьогодні залишається чи не найгрунтовнішою біографією Митрополита. За період незалежності постать Митрополита Андрея в Україні й діаспорі стала об'єктом уваги передусім богословів, істориків, філософів, політологів, теж у науковій базі держави є велика кількість праць, присвячених осмисленню багатогранної церковної, душпастирської, громадської діяльності Митрополита. Серед основних авторів виділимо істориків д-ра А. Кравчука (США), о. д-ра А. Баб'яка (Італія), В. Ленцика (Німеччина), Л. Гентош, Я. Заборовського, О. Турія (Україна). Дослідники Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського Н. Носкіна, Д. Захаров з нагоди 150-річного ювілею підготували виставку газетних матеріалів, присвячених різним періодам життя Андрея Шептицького, серед авторів спогадів — Дмитро Дорошенко, Михайло Рудницький, о. Іван Раковський та інші відомі діячі української культури і науки, посилання на ці публікації доступні в електронному варіанті [9].

Водночас наукове й публіцистичне осмислення постаті Митрополита в ювілейному 2015 р. українські журналістикознавці майже не аналізували, з іншого боку, вони використовували цитати з численних праць Митрополита для пояснення явищ і процесів суспільного і релігійного життя.

Новизна. У цьому дослідженні зроблена спроба показати з допомогою деяких наукових та публіцистичних статей вагомість й контroversійність постаті Митрополита Андрея.

Український Інститут національної пам'яті розмістив 2015 р. на своєму сайті інформаційні матеріали до вшанування пам'яті Митрополита Андрея Шептицького (з нагоди 150-річчя від дня народження). Тут в основних штрихах подано біографію визначного церковного діяча ХХ ст. й акцентовано його найголовніші заслуги. Окрім титанічної праці у розбудові греко-католицької Церкви та її освітніх закладів здебільшого в Західній Україні й на поселеннях, історики названого Інституту виділяють меценатську діяльність Митрополита — матеріально допомагав сиротам і молоді, підтри-

мував молодіжні християнські організації та їхню пресу, висилав на навчання за кордон талановитих митців і загалом авангард молоді із Західної України, підтримував українське мистецтво, на якому добре розумівся (заснував кілька музеїв), підприємницькі проекти (банки, заводи, спілки кооперативів) і, що найголовніше для теоретиків й істориків журналістики, – написав пастирські послання, трактати, статті, листи, звернення (наприклад: «Україна в передсмертних судорогах», «До духовенства й вірних Станіславівської єпархії (1899—1904)», «Як будувати рідну хату?»), де засуджував злочин Голодомору, викладав і обґрунтовував ідею об'єднаної України, в якій мала бути створена одна Соборна церква [4]. Більша частина писемної спадщини Митрополита лягла в основу трьох томів творів, виданих фундацією «Андрей» (упорядники — владика Михаїл Гринчишин, Оксана Гайова, керівник проекту — д-р Михайло Перун) [16—18]. «За час свого єпископського та митрополичого служіння — від 1899 до 1944 років — Андрей Шептицький видав 250 пастирських послань, які зберігаються в українських і західних архівах. На сьогодні завершилася їх публікація — усі послання Митрополита доступні широкому загалу. [...] За 5 окупаційних років Галичини владика Андрей написав 95 послань, майже стільки, як за 40 попередніх років свого служіння» [8]. Для журналістикознавців ці три томи можуть стати вагомим джерелом для пізнання як змісту, так і форми висловлення думки, бо там заторкнуто не тільки богословські чи церковні питання, а й цілий спектр світоглядних питань розвитку і стратегії національної держави в майбутньому.

Сприйняття постаті Митрополита Андрея в суспільному житті України ще не позбавлене багатьох стереотипів. Дослідниця А. Медведовська наголошує, що формування образу А. Шептицького за часів незалежності проходило в декілька етапів. «А сам цей образ не є монолітним, оскільки суспільна думка в різних регіонах України не є однорідною» [6, с. 222]. Протиставлення його поста-ті у вимірі двох географічних регіонів (Західної України і Наддні-пряниці) є певним спрощенням, оскільки й всередині цих регі-онів не існує повної згоди у сприйнятті образу Шептицького. Проте, на думку науковця, саме в такий спосіб можливо показати основні суперечності генези цього образу на загальноукраїнському

рівні [6, с. 223]. З одного боку, на Заході України за Митрополитом А. Шептицьким закріпився образ високодуховної особи, авторитетного релігійного діяча, який, до того ж, прихильно ставився до ідеї відновлення української національної держави. «Після майже півстолітнього перебування на посаді митрополита УГКЦ (1900—1944 рр.) та репресій, яких зазнала церква від радянського режиму в післявоєнний період, сприйняття Шептицького можна визначити як символ втраченого минулого, зруйнованого, забороненого новою атеїстичною владою.

Шептицький ще з 1930-х рр. не приховував своїх антирадянських поглядів, часто відкрито критикував радянський режим. У праці «Осторога перед загрозою комунізму» він дає найгірші характеристики радянському ладу. У Радянській історичній енциклопедії все ж таки була вміщена стаття про Шептицького, в якій він фігурує як “натхненник українського буржуазного націоналізму” та звинувачується в “активному співробітництві з гітлерівцями” та “антинародній діяльності”» [6].

Ще одна думка А. Медведовської вказує на те, що на хвилі підвищення інтересу до постаті Митрополита Андрея спостерігається тенденція до героїзації його образу, а також намагання поширити історичну пам’ять про нього та прищепити її по всій Україні. Проте, на переконання дослідниці, зараз існує низка обставин, які цьому не сприяють: Наддніпрянська Україна є переважно православною, тому Шептицький для її населення – фігура дещо «чужорідна»; історична пам’ять у цьому регіоні все ще певним чином уражена радянською ідеологією, стереотипами, способом мислення, тому «суспільна думка Наддніпрянського регіону швидше базується на якихось непевних асоціаціях щодо Шептицького та демонструє скоріше взагалі відсутність цього образу» [6, с. 225]. Однак, незважаючи на ці обставини, Митрополит стає дедалі більш відомим широкому загалу.

Інший дослідник, молодий історик І. Медвідь, переконаний у необхідності популяризації образу Митрополита А. Шептицького як героя, особливо для молодого покоління теперішньої держави. «Один із важливих викликів багатьох минулих поколінь українців полягав у тому, щоб відстояти, зберегти українську мову, культуру, ідентичність, а кінцевою метою було здобуття державної незалеж-

ності. Тому вони шукали в історії тих прикладів, що допомагали б реагувати на ці виклики. Головний акцент робився на боротьбі й готовності до самопожертви — на козацьких повстаннях, збройній боротьбі повстанців у ХХ ст., культурних діячах, які зазнавали утисків, намагаючись зберегти українську ідентичність», — наголошує цей автор у своїй статті, яка була опублікована на історико-культурологічному сайті «Збруч», а також у науковому виданні полтавського вишу [7, с. 70]. Ця публікація є однією із ключових, на нашу думку, в ювілейному 2015 р. для осмислення постаті Митрополита і, крім наукової, має виразні елементи публіцистичної статті.

Отже, на переконання І. Медведя, герої мають бути мейнстрімом у публічному дискурсі про історію та в шкільній історії, щоб показати молодому поколінню приклад: твої предки були креативними, ефективними, успішними, вони вміли будувати, а не лише страждати, боротися і жертвувати. «І ти це теж зможеш! Вір у себе, як вірили ці люди!» — звертається І. Медвідь до молодого читача у статті [7, с. 71].

Один із таких героїв — Митрополит А. Шептицький. Дослідник вказує на такий факт з його біографії: попри те, що значна частина галицького духовенства проклинала радикалів (соціалістів), цуралася вести з ними діалог і вважала їх останніми грішниками, А. Шептицький прийшов у дім одного з їхніх лідерів — Івана Франка. Згодом, уже після смерті митця, він захищав прихильників ушанування краянина від нападок критиків (переважно з церковного середовища), які вважали культ І. Франка шкідливим. «Таким чином, митрополит повсякчас демонструє, що потрібно вести діалог і поважати своїх опонентів» [7, с. 72]. Люди мають властивість поділятися на тих, які хочуть «будувати мости», і тих, які хочуть «споруджувати мури». На переконання І. Медведя, Митрополит А. Шептицький належав до першої категорії: «... він учить нас мислити глобальними категоріями. У його посланнях неодноразово можна помітити доволі широкий погляд на ту чи ту проблему й намагання віднайти її корінь. Саме це й було передумовою позитивних розв'язань низки конфліктів, адже лікувалися причини хвороби, а не її симптоми» [7, с. 72]. Цю тезу підтвердив й о. д-р Юрій Аввакумов (Католицький університет Нотр-Дам (Індіана, США) у своєму вітальному слові, зверненому до випускників Українського

Католицького Університету у Львові у червні 2016 р. (навчальний заклад, заснований Митрополитом А. Шептицьким до Другої світової війни як Львівська богословська академія). Характеризуючи Митрополита Андрея як «людину Всесвіту», цей авторитетний історик з російським корінням наголосив: «Мене вражає наполегливість, із якою Митрополит шукав співрозмовників та співробітників. Його універсалізм та засаднича відкритість до діалогу. Вміння чітко розрізнити добро та зло. І водночас вміння залишатися собою. Його поведінка – константа. Її вирізняє шляхетна повага до іншого. А побоювання образити — ознака сильної та аристократичної натури» [2].

Заслуговує на увагу аналіз І. Медведем тих послань Митрополита А. Шептицького, які стосуються державницьких проблем першої половини ХХ ст. та їх зв'язку із сучасністю. «Пастирське послання “Наша державність” можна вважати класикою української суспільно-політичної думки. Соромно тільки, що сучасні політики його не використовують, не читають, а значна частина, напевно, навіть і не підозрює про існування такого документа», — наголошує автор [7, с. 73].

Якщо прокласти місток між публікаціями А. Медведовської та І. Медведя, то їх пов'язує тема порятунку євреїв під час Другої світової війни у Львові. Митрополит не раз ризикував життям, допомагаючи переховувати євреїв у роки Голокосту у Святоюрських палатах княжого міста.

На завершення статті І. Медвідь вказує на те, що приклад Митрополита А. Шептицького є дуже актуальним у контексті викликів, які нині стоять перед молодим поколінням українців. «Бо якщо ми не зуміємо якісно змінити країну, то нашим дітям і онукам, можливо, знову доведеться вмирати, щоб її не втратити» [7, с. 73].

Яким є ставлення наших сусідів — росіян і поляків — до Митрополита А. Шептицького? Відповідь на це запитання потребує широкого аналізу масиву публікацій і може стати навіть темою окремого наукового дослідження. Щодо ставлення радянської історіографії до нього, то це питання І. Медвідь частково заторкнув у своїй статті, зауваживши про штампи і стереотипи, які наклалися також на сучасне прочитання життя й діяльності церковного і національного провідника. Історики Російської Федерації, передуд-

сім у ділянці історії Церкви, ще досі користуються надуманими фактами радянської пропаганди про «буржуазного націоналіста», «колабораціоніста нацистів у Галичині» тощо, але висловлюють у той же час нові «факти» про діяльність Митрополита А. Шептицького. Наприклад, доктор церковної історії В. Петрушко, шеф-редактор одного з читабельних ресурсів Російської православної церкви – інтернет-видання «Седмица.ru», називає його «галицьким політиком», який користувався великим авторитетом у Галичині і в період її окупації нацистами йшов на «співпрацю» з новим режимом. Однак після приходу радянської влади у Львів став «прихильний» до неї. З дуже обширної публікації названого «історика», що подає як джерела архіви НКВС періоду 1944—1945 рр. (хто ж до них має доступ?!), випливає, що Митрополит став «радянофілом»! Ось до якого висновку дійшов В. Петрушко, досліджуючи стосунки владики А. Шептицького з радянською владою: «Шептицький зарекомендував себе протягом усієї 1-ї половини ХХ ст. як один із найвпливовіших галицьких політиків. [...] На початках у радянської влади не було наміру ліквідувати уніатську Церкву. Великий авторитет митрополита Андрея Шептицького серед населення Галичини і його недвозначно виражена лояльність у стосунку до нової влади дозволяли надіятися, що греко-католицька Церква здійснить суттєву підтримку радянського режиму в умиротворенні регіону і зупиненні діяльності в ньому озброєного націоналістичного підпілля. Однак прорадянські настрої Шептицького співробітники органів держбезпеки з самого початку вважали значним чином його особистою позицією, ніж лінією усієї ієрархії уніатської Церкви, в лояльності якої сумнівалися, і не без підстав. Після смерті Шептицького радянське керівництво повинно було вирішувати питання: на кого з вищого уніатського духовенства треба опертися в утвердженні радянської нової влади, і передусім у припиненні діяльності націоналістичного підпілля» [10, с. 249, 264]. Кожне речення цієї розлогої цитати професійний історик, який вивчав той період, піддасть сумніву. Водночас для нас важливо показати нові маніпуляції російських дослідників, зокрема причетних до тамтешніх церковних ЗМІ, довкола образу Митрополита Андрея, які стосуються й того, що УГКЦ, у разі лояльності до «нової влади», не була б ліквідована в 1946 р. Пастирське послання Митрополита

Андрея «Пересторога перед небезпекою комунізму» (1933) та інші документи красномовно свідчать про його негативне ставлення до більшовицької системи ще перед початком Другої світової війни.

У контексті українсько-польського примирення останнього десятиліття і появи нових антиукраїнських настроїв у 2016 р. в сусідній державі постать галицького владика й надалі залишається контроверсійною в наукових і публіцистичних статтях польських авторів. Ілюстрацією цьому слугує обсягова публікація Малгожати Шевчик «Metropolita trudnych czasów» [«Митрополит важких часів»] на сторінках найстарішого суспільно-релігійного тижневика «Przewodnik Katolicki» [«Католицький Провідник»]. Перш ніж розглянути її тези, звернемося до думки вже цитованого І. Медведя: «Ще одна важлива риса А. Шептицького, яка вкрай потрібна нам, якщо ми хочемо змінити свою країну, — це дух служіння. [...] Частина польського середовища сприймала зміну ним конфесії як зраду» [7, с. 73]. Можливо, саме цим зумовлена певна нейтральність історика М. Шевчик стосовно постаті Митрополита Андрея. У першій частині її публікації зроблено короткий огляд його життя й діяльності. М. Шевчик неодноразово вживає термін «контроверсія» щодо галицького Митрополита і другу частину статті буде на т. зв. незрозумілих фактах з його біографії. З одного боку, вона показує А. Шептицького як авторитетного церковного провідника у Західній Україні в першій половині ХХ ст., який розбудовував УГКЦ, культуру свого народу, рятував євреїв від нацистів, а з іншого — користується ідеологічними стереотипами радянської та сучасної російської історіографії: «Після окупації Львова нацистами від власного імені і від українського народу оприлюднив декларацію участі в побудові “нового порядку” в Європі або відозву, в якій вітав Вермахт. Після окупації Києва Вермахтом надіслав до Адольфа Гітлера лист з привітанням. Коли радянська армія вдруге ввійшла до Львова 27 липня 1944 р. і розпочала виселення польського населення, вже в жовтні під прізвиськом Шептицького опубліковано лист до Сталіна з привітаннями і подякою за приєднання західноукраїнських земель до Великої України» [19, с. 42]. При цьому автор не наводить жодних конкретних джерел на «германофільство» чи «радянське фільство» Митрополита Андрея. Статтю супроводжує коментар о. Тадеуша Ісаковича-Залеського, польського вірменина,

історика Церкви, публіциста, який факт надання героїчних чеснот Ватиканом у 2015 р. (ще один крок на шляху його вшанування як «блаженного») у всій католицькій Церкві – тепер можна поминати як «праведного») коментує ще радикальніше: «Рішення Рима є несподіване... Передусім йдеться про його вороже ставлення до польської держави в міжвоєнний період чи підтримку гітлерівської Німеччини» [19, s. 42]. Далі о. Т. Ісаковіч-Залеський доповнює ці закиди різними надуманими фактами про «варварську діяльність» УПА стосовно поляків, чехів, вірмен, тобто будує свою позицію винятково на перекрученні внеску Митрополита А. Шептицького у примирення різних націй у роки Другої світової війни та ігноруванні його закликів до ненасильства на адресу УПА ще до її початку. Щоб збалансувати різні точки зору, в статті М. Шевчик наведено також оцінку церковної і національної діяльності галицького владики Митрополитом Перемишльсько-Варшавським УГКЦ Євгеном Поповичем, який наголосив на важких часах, в яких праведному Андрею доводилося служити своїй Церкві та народу.

Ми не виключаємо того факту, що в середовищі польських науковців, журналістів, публіцистів є особи, які зовсім по-іншому оцінюють постать Митрополита А. Шептицького, але власне ми скористалися нейтральними, а то й негативними характеристиками для того, щоби показати, як у сусідній країні ще неоднозначно, особливо у церковному середовищі, сприймають релігійну і громадську діяльність галицького владики. На жаль, вони в дечому збігаються із поглядами російських вчених, а це, без перебільшення, продовження «гібридної» війни проти України, яка поширюється на сферу історії та релігії.

З-поміж авторитетних періодичних видань сучасної України суспільно-політична газета «День» є добрим джерелом для пізнання постаті Митрополита А. Шептицького. Ще 2013 р. в «Бібліотеці Дня» вийшло друком його відоме послання «Як будувати рідну хату». З цієї нагоди журналіст І. Сюдюков зазначив: «І ще все своє довге життя Андрій Шептицький вчив українців надважкого мистецтва: будувати рідну, власну, свою хату (саме таку, де, за пророцтвом Шевченка, “і сила, і воля”), жити на вільній землі для свободи, поважаючи всі народи й нікому не дозволяючи водночас топтати власну гідність. Оцей образ “рідної хати”, котра постає з

вільної праці творення — не з ненависті, є у Шептицького справді наскрізним і воістину невичерпним» [12].

У ході моніторингу публікацій газети «День» ми виявили більше 20 публікацій, присвячених 150-річчю з дня народження Митрополита Андрея Шептицького. Їх діапазон охоплює новинні й аналітичні матеріали. Інформаційні матеріали стосуються низки релігійних та культурно-мистецьких заходів, які приурочені до ювілею «українського Мойсея»: відкриття виставки в Музеї історії Києва із церковних і культурно-мистецьких речей, які мають стосунок до Митрополита [15], відкриття меморіальної дошки у Києві, в міському Будинку вчителя [11], анонс презентації на Форумі видавців у Львові енциклопедії для дітей «Шептицький від А до Я» [13], відкриття у Львівській національній науковій бібліотеці України ім. В. Стефаника виставки книг, рукописів і фотографій, присвячених ювілею Митрополита [5].

Аналітичні матеріали про «українського Мойсея» представляють кілька авторів. Серед них — редактор історичного проекту «Дня» Олександр Аврамчук, який обрав приводом для написання свого матеріалу визнання у липні 2015 р. Ватиканом праведності галицького владики. За допомогою фахової статті історичної тематики авторитетного журналіста можна спростувати закиди росіянина В. Петрушка й польки М. Шевчик та їхніх однодумців щодо співпраці Митрополита з нацистським та більшовицьким режимами. Як зауважує О. Аврамчук: «Злочинна політика “радянізації” привела до того, що з початком війни між Німеччиною та СРСР у посланні “До духовенства і вірних Архієпархії” від 5 липня 1941 р. митрополит вітав “побідоносну німецьку армію, яка зайняла вже майже цілий край, вітаємо з радістю і вдячністю за звільнення від ворога”» [1]. На думку О. Аврамчука, саме це послання часто цитують охочі звинуватити в колабораціонізмі з німцями й дискредитувати Митрополита А. Шептицького. Цей документ не розглядають у ширшому контексті його поглядів на майбутню незалежну Українську державу. «Зокрема, в цьому ж посланні він висловив радість з приводу поєднання українських сил (ідеться, серед іншого, про компроміс між ОУН-б та діячами УНДО. — О. А.) та сподівання на утворення незалежної держави», — наголошує автор статті [1]. Для митрополита, добре знайомого зі сталінською тоталітарною

системою, німці на той час були «меншим злом». Уже в листі до Папи Пія XII в 1942 р. Митрополит А. Шептицький дуже критично характеризував нацизм, зокрема як систему брехні, обману, несправедливості, грабунку, спотворення усіх ідей цивілізації та порядку. Поряд з тим, згідно з О. Аврамчуком, він почав дедалі більше критикувати українських націоналістів (як «бандерівців», так і «мельниківців») за надмірну радикалізацію їхнього руху, терористичні акти та масові вбивства.

Дуже сильний закид на адресу «українського Мойсея» як радянських, так і теперішніх упереджених істориків, журналістів стосувався його «підтримки» дивізії «Галичина», яка ввійшла до складу німецької армії у боротьбі проти радянського режиму. О. Аврамчук наводить аргументи авторитетного єврейського історика Шимона Редліга: «Підтримка Шептицьким дивізії СС “Галичина” виникла не з підтримки ним Гітлера та нацистської ідеології. До того часу, коли була створена ця дивізія (весна та літо 1943-го), було абсолютно ясно, що Німеччина програє війну і що Радянська армія наступає на захід. Шептицький побоювався, що між відступом німців і приходом Рад настане анархія, та сподівався, що українські збройні сили захистять місцеве населення» [1]. На думку ізраїльського історика, українська дивізія розглядалася Митрополитом як військове ядро майбутньої незалежної України.

О. Аврамчук окремо заторкнув у своїй публікації питання українсько-польського конфлікту у воєнний період, який до сьогодні деякі радикальні сили сусідньої держави прагнуть роздмухати, попри актуальний заклик єпископів УГКЦ і РКЦ «Прощаємо і просимо вибачення». Автор статті переконаний в тому, що «Шептицький чимало робив для польсько-українського порозуміння, протистояв антипольським настроям у суспільстві та пропагував ідею співжиття українців та поляків. Ідею, яка пізніше завдяки Єжи Гедройцу та середовищу паризького журналу “Культура” розпочне справжню “нову еру” у відносинах сусідніх народів» [1].

На завершення статті О. Аврамчук наголошує, що особа Андрея Шептицького, без сумніву, потребує подальшого переосмислення. Його ідеї єдиної екуменічної Церкви випередили свій час і є по-справжньому актуальними сьогодні, коли єдність Церков безпосередньо впливає на єдність українського суспільства. «За сло-

вами Мирослава Мариновича, фатумом Шептицького в роки війни було “відчайдушне шукання меншого зла”. У цьому полягає трагедія не лише митрополита, а й кожної людини, кому довелося жити в цих “кривавих землях” між двома тоталітаризмами» [1]. Постать Митрополита Шептицького з перспективи ХХІ ст., на переконання О. Аврамчука, є взірцем незламності духу, патріотизму і мудрості.

Ще один матеріал — у жанрі інтерв'ю — представляє нам реальний образ Митрополита Андрея, зокрема, це зробила багаторічна дослідниця його архіву й писемної спадщини львівський історик Оксана Гайова за допомогою журналістки О. Климончук. У ньому заторкнuto, зокрема, питання про особливе ставлення галицького владики до дітей, передусім сиріт, які, за словами О. Гайової, називали його «найдорожчий таточку» [14]. Він проявляв до них особливу турботу. Після Першої світової війни він заснував для повоєнних сиріт «захоронки» при жіночих монастирях Галичини. Також О. Гайова відзначає чесноти і риси, властиві галицькому владиці: терпеливість, спокій і любов. В одному зі своїх послань він писав, що «ми мусимо дуже уважно пильнувати за своєю мовою, бо буває так, що плоди довголітньої праці можуть бути знівельовані гнівливим словом у період неопанованого гніву» [14]. Однак були моменти, коли він не цурався й гострого слова, особливо якщо це стосувалося душпастирських обов'язків священнослужителів: «У своєму посланні “О достоїнстві і обов'язках священства” Митрополит Андрей дуже різко картає тих священників, котрі не завжди совісно виконували своїх обов'язків. Адже деякі священники керувалися підходом: а що, мовляв, я за це матиму, яка буде мені за це матеріальна винагорода. Говорячи про такі випадки, Митрополит сказав: “Зайдіть у ту хату, до якої ви йдете, бідну, холодну, коли люди не мають, що їсти, на лікарство, не мають чим опалити ту хату. Коли на ту нужду і пес завіє. А ви в них вимагаєте на різні треби грошей. Та я би такого падлюку на першій галузці повісив би. І того йому було б замало”» [14]. До речі, саме ці слова зачитував о. д-р Юрій Аввакумов у слові до випускників УКУ 2016 р.

Митрополит Андрей, за словами О. Гайової, не сидів у кабінеті, а як справжній пастир виходив до людей, їздив у їхні села, зокрема, ще на становищі єпископа Станіславівського переїжджав

конем річку Черемош (гуцули свідчать цей факт донині). Одна з монахинь, сестра Климентія, залишила спогад, що в побуті та їжі Митрополит А. Шептицький був дуже скромний, ніколи не критикував якість страв. Дуже терпеливо зносив свої фізичні болі і не скаржився на них, що свідчило про силу його духу.

Інші публікації «Дня» у 2015 р., зокрема магістра історії Оксани Боруцької, по суті, деколи повторюють відомі факти біографії та заслуги Митрополита Андрея в церковному й національному вимірах. На завершення аналізу матеріалів газети «День» цікавою є публікація Богдана Ворона після розмови з викладачем економіки д-ром Зиновієм Свередою «10 правил бізнесу від Андрея Шептицького». У центрі інтерв'ю — тема «Митрополит Андрей — соціальний підприємець», про що можна прочитати принаймні 20 годин лекцій. Співрозмовник глибоко вивчив підприємницький хист Митрополита Андрея, який, між іншим, інвестував у нафтовидобуток, нерухомість у Європі та навіть у золоті копальні на о. Суматра в Індійському океані. Ось деякі ключові тези інтерв'ю із З. Свередою: «Шептицький у центрі економіки ставив людину. Не бажання максимального фінансового прибутку, а особливий дар творчості, що генетично закладений у кожній особистості. Для митрополита показником реального прибутку був всебічний розвиток людини і суспільства, реалізація здібностей та мистецтво громадської співпраці» [3]. 3-поміж 10 заповідей бізнесу (вони всі дуже змістовні й цікаві) головною, на нашу думку, є така: «Не забувай, що первинне значення економіки — це турбота про дім (йокос-номос). Твоя приватна власність не є лише те, що придбав, а й світ навколо тебе, що є тим справжнім домом, в якому живеш (планета, природа, ресурси, територія). Не руйнуй довкілля заради прибутку» [3]. З. Свереда виокремив також більше 10 досягнень Митрополита Андрея як соціального підприємця, кожне з яких може стати окремою темою для подальшого вивчення його підприємницького таланту. При цьому звернемо увагу на те, що історики, які упереджено або свідомо негативно налаштовані до постаті «українського Мойсея», зовсім не згадують його досягнення в економічній сфері.

Висновки. На основі певної сукупності конкретних публікацій з наукових збірників і ЗМІ в період ювілейного 2015 р. можна сфор-

мувати образ Митрополита А. Шептицького як авторитетної постаті ХХ ст., яка ще не цілісно і несистемно представлена в історичній науці держави, до того ж у регіональному зрізі маємо різне ставлення до його особи. Така ж ситуація спостерігається у ставленні церковного середовища Росії та Польщі, де ще використовують штампи радянської історіографії, а то й нові маніпуляції в рамках «гібридної» війни проти України передусім з боку північного сусіда. Попри це кілька авторів показали заслуги Митрополита Андрея перед українським народом і, що важливо, – креативність його церковної і національної діяльності та подальшу перспективність його починань на релігійному полі й у державницькому вимірі.

Публікації газети «День» у новинних й аналітичних жанрах розкрили перед нами Митрополита Андрея як «українського Мойсея», батька сиріт, творчого будівника і підприємця, який дбав за духовне і матеріальне майбутнє українського народу.

1. *Аврамчук О.* Мудрий праведник у вогні світової війни / Олександр Аврамчук // День. — 2015. — 29 лип. — С. 10—11.
2. Випускники—2016: «Жити і вчитися в УКУ було найправильнішим вибором» [Електронний ресурс] // Український Католицький Університет. — Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=6VYTrMWf-mA>.
3. *Ворон Б.* 10 правил бізнесу від Андрея Шептицького [Електронний ресурс] / Богдан Ворон // Газета «День». — Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/10-pravyl-biznesu-vid-andreya-sheptyckogo>.
4. Інформаційні матеріали до вшанування пам'яті Андрея Шептицького (До 150-річчя з дня народження) [Електронний ресурс] // Український Інститут національної пам'яті (сайт). — Режим доступу: <http://www.memo.gov.ua/publication/informatsiini-materiali-do-vshanuvannya-pamyati-andreya-sheptitskogo-do-150-richchya-z->.
5. *Марухняк Й.* У Львові відкрили виставку книг, рукописів і фото, присвячену Андрію Шептицькому / Йосип Марухняк // День. — 2016. — 31 жовт. — С. 6.
6. *Медведовська А. Ф.* Образ митрополита А. Шептицького в сучасній суспільній думці України / А. Ф. Медведовська // Наддніпрянська Україна: історичні процеси, події, постаті. — Дніпро : Видавництво ДНУ, 2013. — Вип. 11. — С. 221—228.

7. *Медвідь І.* «Герой нашого часу»: чому митрополит Андрей Шептицький важливий для молодого покоління? / І. Медвідь // Рідний край : альм. Полтав. нац. пед. ун-ту. — Полтава, 2015. — № 1(32). — С. 70—73.
8. Новинка: Опубліковані усі пастирські послання Митрополита Андрея Шептицького [Електронний ресурс] // Релігія в Україні. — Режим доступу: http://www.religion.in.ua/news/ukrainian_news/5845-novinka-opublikovani-usi-pastirski-poslannya-mitropolita-andreya-sheptickogo.html.
9. *Носкіна Н.* Андрей Шептицький — предстоятель Української греко-католицької церкви. До 150-річчя від дня народження (Матеріали до бібліографії з газетної періодики) [Електронний ресурс] / Носкіна Н., Захаров Д. — Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/2266>.
10. *Петрушко В.* Греко-католическая Церковь и Советское государство в 1944—1945 годах / Владислав Петрушко // Вестник церковной истории. — Москва, 2008. — Вып. 2. — С. 249—268.
11. *Прокopenко М.* У пам'ять про великого праведника... / Марія Прокopenко // День. — 2015. — 30 жовт. — С. 2.
12. *Сюндюков І.* Божий пастир, що творив націю: «Підrivна література». Андрей Шептицький [Електронний ресурс] / Ігор Сюндюков // Газета «День». — 2013. — Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/library/books/pidrivna-literatura-andrey-sheptickiy-yak-buduvati-ridnu-hatu>.
13. У вересні вийде енциклопедія для дітей «Шептицький від А до Я» // День. — 2015. — 11 серп. — С. 8.
14. Упорядник архіву Митрополита Оксана Гайова: Сироти називали його «найкращий мій татусь» [Електронний ресурс] // Газета «День». — Режим доступу: <http://day.kyiv.ua/uk/article/istoriya-i-ya/v-ukrayini-truvaє-gik-andriya-sheptyckogo>.
15. *Шапіро О.* Ювілей «українського Мойсея» / Олена Шапіро // День. — 2015. — 31 лип. — С. 8.
16. *Шептицький А., митрополит.* Пастирські послання 1899—1914 рр. / Митрополит Андрей Шептицький. — Львів : Видавничий відділ «Артос» Фундації «Андрей», 2007. — Т. 1 : Документи і матеріали. — 1014 с.
17. *Шептицький А., митрополит.* Пастирські послання 1918—1939 рр. / Митрополит Андрей Шептицький. — Львів : Видавничий відділ «Артос» Фундації «Андрей», 2009. — Т. 2 : Документи і матеріали. — 1246 с.
18. *Шептицький А., митрополит.* Пастирські послання 1939—1944 рр. / Митрополит Андрей Шептицький. — Львів : Видавничий відділ «Ар-

- тос» Фондації «Андрей», 2010. — Т. 3 : Документи і матеріали. — 826 с.
19. Szewczyk M. Metropolita trudnych czasów / M. Szewczyk // Przewodnik Katolicki. — Nr. 32. — S. 40—42.

Петро Вербицький

КОРПОРАТИВНА МОНОПОЛІЯ НА ІНФОРМАЦІЮ ЯК ЧИННИК ІНФОРМАЦІЙНОЇ СТРАТЕГІЇ ДЕРЖАВИ

Проаналізовано особливості недержавної комунікації, яка використовує закриті офіційні (владні) контенти. Досліджено можливості передачі інформаційних пластів подібного ґатунку, технології залучення офіційного та неформального каналів комунікування між органами державної влади, державними структурами інформаційної сфери та приватним бізнесом, зокрема недержавним сегментом мас-медіа. Стверджено, що не тільки прихована, а й наявна владна діяльність скерована на підтримання приватного сектору економіки включно із мас-медіа, які не належать державі.

Ключові слова: *влада, інформаційні потоки, комунікація, контент, менеджмент, приватна власність.*

Проаналізовані особенности негосударственной коммуникации, которая использует закрытые официальные (властные) контенты. Исследованы возможности передачи информационных пластов подобного рода, технологии привлечения официального и неформального каналов коммуникации между органами государственной власти, государственными структурами информационной сферы и частным бизнесом, в частности негосударственным сегментом СМИ. Утверждено, что не только скрытая, но и явная деятельность власти направлена на поддержание частного сектора экономики включая СМИ, не принадлежащие государству.

Ключевые слова: *власть, информационные потоки, коммуникация, контент, менеджмент, частная собственность.*

The features of non-state communication using private official (power) content have been analyzed. The possibilities of transmission of analogous information, the technology of attracting official and information channels of communication between bodies of state authority, state structures of information sphere and private business specifically, the non-state segment of mass-media have been examined. It is confirmed that not only